

แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ : แม่น้ำเพชรบุรี*

HOLY WATER SOURCE: PHETCHABURI RIVER

พระครูเกษมวัชรดิตถ์ (เกษม รอดจากทุกข์)

PhrakruKasemwatcharadit (Kasem Rodjakthuk)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phetchaburi Buddhist College, Thailand

พระสาโรจน์ ธมมสโร (แซ่อู๋)

Phra Saroj Thamasaro (Saeou)

วัดสนธิ์ (นาสน)

Wat Son (Na Son), Thailand

E-mail: Watthachaisiri@gmail.com

บทคัดย่อ

ทำน้ำวัดท่าไชยศิริ เป็นสถานที่ตักน้ำเพื่อนำไปใช้ในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก สมโภช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 และพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส ก็ใช้น้ำจากแม่น้ำเพชรบุรี ณ ทำน้ำวัดท่าไชยศิริ เหตุผลที่แม่น้ำเพชรบุรี ณ ทำน้ำวัดท่าไชยศิริ ใช้เป็นแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ของจังหวัด เนื่องจากเป็นที่ที่พระมหากษัตริย์ไทยใช้น้ำเสวยและ น้ำสรง ถึงสามรัชกาล คือ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ รวมทั้งใช้น้ำกินน้ำใช้ สำหรับราชทูต อุปทูต ตรียทูต สระน้ำศักดิ์สิทธิ์ทั้ง 4 อยู่ในเขตตำบลสระแก้ว จังหวัดสุพรรณบุรี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เคยเสด็จมาทอดพระเนตรสระศักดิ์สิทธิ์ที่ตำบลนี้ จึงเป็นเหตุให้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเป็น “บ้านท่าเสด็จ” สระศักดิ์สิทธิ์ เดิมพบเพียง 4 สระ คือ สระแก้ว สระคา สระยมนา สระเกษ ต่อมาพบอีก 2 สระ คือ สระอมฤต และสระอมฤต น้ำใน สระทั้งหมดนี้ใช้ในพระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาและพระราชพิธีสระน้ำมูรธาภิเษกตามลัทธิ พราหมณ์ กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนจัดตั้งสระน้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นโบราณสถานไว้แต่น้ำที่ใช้ใน งานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกที่หาหลักฐานได้เป็นสารตราของทางราชการสั่งให้เจ้าเมือง เพชรบุรี ตักน้ำเพชรไปใช้ในพิธีบรมราชาภิเษกมีตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมาจนถึงรัชกาลปัจจุบันก็น้ำเพชรและ ประกอบพิธีตักที่ทำน้ำวัดท่าไชยศิริทั้งสิ้น

คำสำคัญ : แม่น้ำศักดิ์สิทธิ์, แม่น้ำเพชรบุรี, วัดท่าไชยศิริ

Abstracts

Tha Chaisiri Temple Pier It is a place to draw water to be used in the royal coronation ceremony of the King Rama VI, Rama IX and the royal coronation ceremony Then uses water from the Petchaburi River at Tha Chaisiri Temple Pier Reasons for the Petchaburi River at Tha Chaisiri Temple Pier Used as a sacred water source of the province. This is because it is the place where the Thai monarchs use it for the three reigns of the Thai King, which is during the reign of His Majesty the King. King Rama IV, King Rama V, King Rama V and King Rama VI, King Rama VI. And senior government officials As well as being used as drinking water, used for ambassadors, The four sacred ponds are located in Tambon Sa Kaeo. Suphanburi Province His Majesty King Chulalongkorn used to come and see the holy pond at this sub-district. Therefore, the village's name was changed to "Ban Tha Sadet," a sacred pool initially found only four banks, namely Sa Kaeo, Sa Kha, Sa Yomanasaket, and later found two more Amrit and Sa Amrit. Maratha Phisek pond ceremony according to Brahmanism The Fine Arts Department has registered the establishment of a sacred pond. It is an archaeological site, but the water used in the coronation ceremony can be found as evidence of the government ordering the governor of Phetchaburi Diamond water was used in the coronation ceremony since King Mongkut. His Majesty King Chulalongkorn Since then, until the present reign, they used diamond water and performed a ritual to draw water at Tha Saisiri Temple.

Keywords: Holy River, Phetchaburi River, Wat Tha Chai Siri

บทนำ

“เขาวังคู่บ้าน ขนมหวานเมืองพระ เลิศล้ำศิลปะ แดนธรรมะ ทะเลงาม” เพชรบุรี เป็นเมืองที่เคยรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยโบราณและเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญของไทยในกลุ่มหัวเมืองฝ่ายตะวันตกมีการติดต่อกับต่างชาติกับต่างประเทศมีหลักฐานชื่อเรียกปรากฏในหนังสือชาวต่างประเทศ เช่น ชาวฮอลันดาเรียกว่า "พิพริย์" ชาวฝรั่งเศสเรียกว่า "พิพฟีล" และ "พิพรี" จึงสันนิษฐานกันว่าชื่อ "เมืองพริบพรี" ซึ่งเป็นชื่อเดิมของเมืองเพชรบุรี ซึ่งสอดคล้องกับชื่อวัดพริบพลีที่เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งของจังหวัดและที่วัดแห่งนี้ยังเป็นสถานที่ตั้งเสาชิงช้าอีกด้วย (นภาพร เล้าสินวัฒนา, 2555) เพชรบุรี (ศรีชัยวัชรบุรี) เป็นเมืองเก่าแก่มาแต่โบราณเคยเป็นอาณาจักรเล็ก ๆ อาณาจักรหนึ่ง บางสมัยมีเจ้าผู้ครองนครหรือกษัตริย์ปกครองเป็นอิสระ

บางสมัยอาจจะตกเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรที่เข้มแข็งกว่า เจ้าผู้ครองนครได้ส่งเครื่องบรรณาการไปยังเมืองจีนเป็นประจำ เพชรบุรีมีปรากฏเป็นหลักฐานมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เช่น พระปรางค์ 5 ยอด ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร และปราสาทหินศิลาแลง ณ วัดกำแพงแลงเป็นต้น โดยที่มาของชื่อเมืองนั้นอาจเรียกตามตำนานที่เล่าสืบกันมาว่าในสมัยโบราณเคยมีแสงระยิบระยับในเวลาค่ำคืนที่เขาด่น ทำให้ชาวบ้านเข้าใจว่ามีเพชรพลอยบนเขานั้นจึงพากันไปค้นหาแต่ก็ไม่พบ จึงได้ออกค้นหาในเวลากลางคืนแล้วใช้ปูนที่ใช้สำหรับกินหมากป้ายเป็นตำหนิไว้ เพื่อมาหาในเวลากลางวันแต่ก็ไม่พบ บ้างก็ว่าเรียกตามชื่อของแม่น้ำเพชรบุรี เมืองเพชรบุรีมีศิลปวัตถุมากมายเป็นหลักฐานที่แสดงว่าเพชรบุรีเคยเป็นบ้านเมืองที่มีผู้คนอาศัยอยู่เป็นชุมชนถาวรมาตั้งแต่สมัยทวารวดี เช่น ศิลปะปูนปั้นในสมัยพระมหาธรรมราชา พ.ศ. 2113 พระยาละแวก เจ้าเมืองเขมรยกกองทัพมาที่อยุธยาสู้กับกองทัพอยุธยาสู้ไม่ได้แพ้นี้ไปอีก 5 ปีต่อมา พ.ศ. 2118 พระยาละแวกยกทัพเรือมาที่อยุธยาอีกสู้อยุธยาไม่ได้ก็จึงยกกองทัพกลับไป พ.ศ. 2121 ทางเขมรได้ให้พระยาจันจันตุยกทัพมาตีเมืองเพชรบุรีแต่ชาวเพชรบุรีป้องกันเมืองไว้ได้ พ.ศ. 2124 อยุธยาติดพันรบกับกบฏ พระยาละแวกก็เลยชิงยกกองทัพเรือมาเองมีกำลังประมาณ 7,000 คน เมืองเพชรบุรีจึงตกเป็นของเขมร จนถึงสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงตีเขมรชนะ เพชรบุรีจึงเป็นอิสระ โดยพ.ศ. 2136 สมเด็จพระนเรศวรฯ พิจารณานิสัย สันดานของเขมรแล้วเจ็บช้ำพระทัย จึงยกกองทัพไปตีเขมรจับครอบครัวเอาไว้แล้วมาไว้ที่อยุธยาตัดคอล่างพระบาท เพราะชอบฉกฉวยโอกาสขณะที่อยุธยาติดพันที่อื่น แต่พระองค์ท่านยังมีพระเมตตาให้โอกาสลูกชายคนโตของพระยาละแวกกลับไปปกครองเขมรต่อแล้วให้ระบุว่าจะต้องไม่เป็นกบฏต่ออยุธยา และต้องเป็นเมืองขึ้นของสยามต่อไป (กรมศิลปากร, 2527) และเนื่องจากทรงโปรดปรานเมืองเพชรบุรีเป็นพิเศษจึงได้เสด็จมาประทับที่เมืองเพชรบุรีเป็นเวลาถึง 5 ปี ก่อนจะทรงยกทัพใหญ่ไปปราบพม่า และสวรรคตที่เมืองหางเจ้าเมืองเพชรบุรีและชาวเมืองเพชรบุรีได้ร่วมเป็นกำลังสำคัญในการต่อสู้กับข้าศึกหลายครั้งนับตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเชษฐาธิราชและสมัยพระเจ้าเอกทัศโดยเฉพาะในสมัยพระเทพราชานั้น การปราบปรามเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งแข็งเมือง พระยาเพชรบุรีได้เป็นกำลังสำคัญในการส่งเสบียงให้แก่กองทัพฝ่ายราชสำนักอยุธยา อย่างไรก็ตามเมืองเพชรบุรีถูกตีแต่ก็อีกครั้ง เมื่อพม่าโดยมังมหานรธาได้ยกมาตีไทย จนไทยต้องเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าเป็นครั้งที่ 2 นั้นเอง เพชรบุรีในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์

สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงโปรดเมืองเพชรมาก จะเห็นได้จากการที่พระองค์ได้เสด็จมาเมืองเพชรหลายครั้งในระหว่างผนวช พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงบำเพ็ญสมณธรรม ณ ถ้ำเขาย้อย อำเภอยาย้อย และยังได้ประทับแรมที่วัดมหาสมณารามเชิงพระนครคีรีอีกด้วย จากจดหมายเหตุของหมอบรัดเลย์ (พระยาประกาศ

อักษรกิจ (เสียม รามนันท์), 2492) ได้กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ช่วงที่ได้เสด็จมายังเมืองเพชรบุรีว่าวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2403 ได้เสด็จเมืองเพชรบุรีเป็นครั้งที่สองในปี เพื่อทอดพระเนตรการก่อสร้างพระนครคีรี วันที่ 22 มิถุนายน ได้แห่พระมายังเมืองเพชรบุรี วันที่ 28 มิถุนายน เสด็จมาเมืองเพชรเป็นครั้งที่สาม วันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2403 หลังจากงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา 56 พรรษาแล้ว เสด็จมาเมืองเพชรโดยเรือพระที่นั่งจากพระราชหัตถเลขาทรงมีไปถึงพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ 23 ตุลาคม ว่า พระองค์เสด็จถึงปากน้ำตำบลบ้านแหลมเวลา 3 โมงเช้าถึงพระนครคีรีเวลาบ่าย 2 โมง ทรงทอดพระกฐิน ณ วัดพระพุทธไสยาสน์และวัดมหาสมณาราม ส่วนพระราชธิดาในสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นได้เสด็จไปทอดพระกฐิน ณ วัดเขาบรรไดอิฐและวัดมหาธาตุ วันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2404 ได้เสด็จมาประทับ ณ พระนครคีรีในปีเดียวกันนี้ พระเจ้าแผ่นดินประเทศปรัสเซียได้ส่งราชทูตซื้อคอลอยเลนเบิร์กเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมหลวงวงศาธิราชสนิทจัดเรือแจวเรือพายให้ทูตที่มาเที่ยวเมืองเพชรบุรีใช้เป็นจำนวนสองลำมีฝีพายลำละ 20 คน ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์เจ้าคัคณางค์กุลประทับอยู่ ณ พระนครคีรี รัชกาลที่ 4 ทรงมีพระราชหัตถเลขาถึงเพื่อทรงแจ้งให้ทราบว่าราชทูตปรัสเซียจะมาเที่ยวและพักผ่อนที่เมืองเพชรบุรี ขอให้จัดรถบริการให้ด้วย ส่วนข้ากลับโปรดให้จัดเรือพระที่นั่งเสพลสหายไมตรีมารับที่เพชรบุรี เพื่อนำไปส่งที่เรือรบที่สันดอน วันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2405 เป็นวันที่เสด็จกลับกรุงเทพมหานคร การเสด็จเมืองเพชรบุรีครั้งนี้โปรดให้จัดพระราชพิธีเฉลิมพระราชมณเฑียรบนพระนครคีรี และทรงบรรจุพระธาตุนายอดเจดีย์บนเขามหาสวรรค์ด้วย (ม.ร.ว.แสงสุรย์ ลดาวัลย์, 2427) วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2406 เสด็จมาเมืองเพชรบุรีด้วยเรือกลไฟพระที่นั่งและเสด็จกลับเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ในเดือนเมษายนพันเอกเรโบลได้นำเครื่องราชอิสริยาภรณ์จากฝรั่งเศสชื่อเรจ็อง ดอนเนอร์ เข้ามาทูลเกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ให้นำนายพันเอกเรโบลมาเที่ยวเมืองเพชรบุรีโดยเรือเสพลสหายไมตรี วันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2408 เป็นวันที่เสร็จงานพระราชพิธีโสกันต์พระเจ้าลูกเธอที่เมืองเพชรบุรี นอกจากจะทรงสร้างพระนครคีรีแล้ว ยังโปรดฯ ให้ตกแต่งเขาลวงซึ่งมีพระพุทธรูปโบราณในถ้ำโดยสร้างบันไดหินลงไป สร้างพระพุทธรูปเพื่ออุทิศส่วนกุศลถวายแก่พระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อน ๆ ทรงสร้างเป็นส่วนพระองค์เองบ้าง ทรงให้เจ้านายฝ่ายในและพระบรมวงศานุวงศ์สร้างบ้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ให้ซ่อมแซมพระนครคีรีใหม่ทั้งหมด เพื่อทรงใช้เป็นที่พักผ่อนพักร้อนอิริยาบถและเพื่อใช้รับรองแขกเมืองด้วยทรงจัดตั้งมณฑลราชบุรีขึ้น เมืองเพชรบุรีขึ้นกับมณฑลนี้ พระองค์ได้เสด็จมาประทับที่เมืองเพชรบุรีหลายครั้ง เพราะอากาศถูกพระโรคที่ทรงประชวรในฤดูฝน โดยเฉพาะในเดือนกันยายน (นภาพร เล้าสินวัฒนา, 2555) อย่างไรก็ดีเดือนนี้ไม่เหมาะที่จะประทับบนพระนครคีรี ดังนั้น

จึงทรงสร้างพระราชวังบ้านปืนขึ้นอีกแห่งหนึ่ง แต่ไม่แล้วเสร็จก็เสด็จสวรรคตเสียก่อน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้สร้างต่อจนสำเร็จพระราชทานนามว่า พระรามราชนิเวศน์นอกจากจะทรงพระสำราญที่เมืองเพชรบุรีแล้ว รัชกาลที่ 5 ยังโปรดเสวยน้ำที่แม่น้ำเพชรบุรีอีกด้วยโดยเฉพาะน้ำตรงทำน้ำวัดท่าไชยศิริ ดังความว่า “ด้วยมีตราพระคชสีห์โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมออกไปแต่ก่อน ให้ข้าพเจ้าแต่งกรมการกำกับกันคมไพร่ไปตักน้ำหน้าวัดท่าไช (วัดท่าไชยศิริ) ส่งเข้ามาเป็นน้ำส่ง (สร่ง) น้ำเสวยเดือนละสองครั้ง ๆ ละยี่สิบตุ้มเสมอทุกเดือนนั้นข้าพระพุทธเจ้าได้แต่งตั้งให้ขุนละครประการคุมไพร่ไปตักน้ำหน้าวัดถ้าไชยี่สิบตุ้มได้เอาผ้าขาวหุ้มปากตุ้มประทับตรารูปกระต่ายประจำครั้ง มอบให้ขุนละครประการคุมมาส่งด้วยแล้ว” ใบบอกฉบับนี้ พ.ศ.2420 โดยพระยาสุรินทรฤไชย เรื่องน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีนี้ นอกจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะโปรดฯ เสวยแล้วยังใช้เป็นน้ำสำหรับเข้าพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตั้งแต่สมัยโบราณมาซึ่งมีแม่น้ำสำคัญ 5 สาย คือ แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำบางปะกง และแม่น้ำเพชรบุรี ดังสารตราถึงพระยาเพชรบุรีเมื่อ พ.ศ. 2394 ความว่าทางกรุงเทพฯ จะตั้งการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชสมบัติต่อจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการนี้ต้องการน้ำสำหรับเข้าพระราชพิธีดังกล่าว จึงให้หลวงยกกระบัตรเมืองเพชรบุรี หลวงเทพเสนี ถือนสารตรามายังพระยาเพชรบุรี ให้แต่งตั้งกรมการไปตักน้ำที่หน้าเมืองเพชรบุรี แล้วเอาใบบอก ปิดปากหม้อ เอาผ้าขาวหุ้มปากหม้อผูกปิดตราประจำครั้งแล้วมอบให้หลวงยกกระบัตร (พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร, 2509) หลวงเทพเสนีคมเข้าไปส่งยังกรุงเทพมหานครให้ทันกำหนดการพระราชพิธีดังกล่าว

แม่น้ำเพชรบุรี

นับเป็นเวลานานหลายทศวรรษที่แม่น้ำได้ถูกใช้ประโยชน์จากมนุษย์แต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่ได้รับการเอาใจใส่และดูแลรักษาอย่างถูกต้อง จนปัจจุบันแม่น้ำทุกสายในประเทศไทยได้ตกอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมทั้งด้านกายภาพ ชีวภาพและระบบนิเวศ จากการที่แม่น้ำมักถูกเข้าใจว่าเป็นเพียงกลไกสำหรับใช้เพื่อการระบายของเสีย การขนส่ง การผลิตพลังงาน การเกษตร การอุตสาหกรรมรวมทั้งการแสวงหาผลกำไรเชิงธุรกิจเท่านั้น จึงมักถูกกระทำด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อควบคุมหรือเอาประโยชน์จากแม่น้ำ เช่น การขุดลอก การดูดทราย การขุดเปลี่ยนทิศทางการไหลของน้ำ การสร้างเขื่อนหรือพนังกั้น การแผ้วถางทำลายพืชพรรณไม้ริมฝั่ง แม้กระทั่งการถมแม่น้ำ หรือถมพื้นที่ชายฝั่งเพื่อครอบครองที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์หรือเพื่อใช้ในการปลูกสร้างสิ่งต่าง ๆ จนแม่น้ำได้สูญเสียความเป็นธรรมชาติและศักยภาพที่จะเอื้อต่อการดำรงชีพของพืชและสัตว์ทั้งในน้ำและบนบก สูญเสียความสมดุลของระบบนิเวศตลอดจนคุณค่าความงามด้านสุนทรียภาพ (นภาพร เล้าสินวัฒนา, 2555) รวมทั้งมิติและคุณค่าทางจิต

วิญญานด้วยแม่น้ำเพชรบุรีเป็นแม่น้ำที่สำคัญสายหนึ่ง มีต้นกำเนิดจากเทือกทรานาวศรีเขต อำเภอกำแพงกระเจาน จังหวัดเพชรบุรี ไหลผ่านจังหวัดเพชรบุรีเพียงจังหวัดเดียว มีความยาวลำน้ำประมาณ 210 กิโลเมตร ในอดีตชุมชนริมสองฝั่งน้ำมีการใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภค บริโภค ตลอดจนเพื่อการสืบสานขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และเป็นที่ตั้งของแหล่ง ศิลปกรรมที่มีคุณค่าอันควรอนุรักษ์จำนวนมาก มีสภาพป่าไม้ที่มีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ มีน้ำใส สะอาดไหลตลอดปี และทรัพยากรสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์

แม่น้ำเพชรบุรี ต้นน้ำจากเทือกเขาสูงชันทางด้านตะวันตกของจังหวัดเพชรบุรี ไหลผ่าน อำเภอกำแพงกระเจาน อำเภอยาง่าง อำเภอบ้านลาด อำเภอเมือง ลงสู่อ่าวไทย ที่อำเภอบ้านแหลมมีความยาว 210 กิโลเมตร เป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญของจังหวัด ซึ่งเมื่อมาถึงอำเภอบ้านแหลม แม่น้ำจะแยกออกเป็นสองสาย สายหนึ่งออกสู่อ่าวไทยที่ตำบลบ้านแหลม อีกสาย ไหลไปทางทิศเหนือออกสู่อ่าวไทยที่ตำบลบางตะบูน เรียกว่า แม่น้ำบางตะบูน เพชรบุรีตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน พื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่ของจังหวัดเพชรบุรีจะอยู่ตามบริเวณสองฟากฝั่งของแม่น้ำนี้ แม่น้ำเพชรบุรีส่งตะกอนมาตกสะสมเกิดเป็นท้องอกและดินดอนชายฝั่ง มีปริมาณตะกอน 46 ตัน/ตารางกิโลเมตรลุ่มน้ำเพชรบุรีมีพื้นที่ลุ่มน้ำ 5,603 ตารางกิโลเมตร หรือ 3.9 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของ จ.เพชรบุรี มีปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายปี 1.329 ล้านลูกบาศก์เมตร ลุ่มน้ำเพชรบุรีมีแม่น้ำเพชรบุรีเป็นแม่น้ำสายหลักและ มีแม่น้ำสาขาที่สำคัญ 4 สาขา คือ ห้วยแม่ประจันต์ ห้วยผาก ห้วยแม่ประโดน แม่น้ำบางกลอย และแม่น้ำบางตะบูน แม่น้ำเพชรบุรีมีต้นกำเนิดจากเทือกเขาสูงชันด้านตะวันออกอันเป็นเขตแดนระหว่างไทยกับพม่า ไหลผ่าน แนวแกนกลางของลุ่มน้ำในแนวตะวันตก - ออก และไหลลงสู่อ่าวไทย ลุ่มน้ำเพชรบุรีแบ่งออกเป็น 4 ลุ่มน้ำย่อยประกอบด้วย ลุ่มน้ำเพชรบุรีตอนบน (2,210 ตารางกิโลเมตร) ลุ่มน้ำเพชรบุรีตอนกลาง (1,325 ตารางกิโลเมตร) ลุ่มน้ำเพชรบุรีตอนล่าง (1,325 ตารางกิโลเมตร) ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลเพชรบุรี (1,040 ตารางกิโลเมตร) (นภาพร เล้าสินวัฒนา, 2555)

แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ซึ่งใช้ประกอบในพระราชพิธีและรัฐพิธีเฉพาะของแม่น้ำเพชรบุรี

น้ำ ถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับสิ่งมีชีวิตทุกชนิด มักจะถูกนำมาใช้ในการชำระล้างและ ต้มกินแต่บางวัฒนธรรมน้ำถือว่ามีความสำคัญในแง่ของการใช้ประกอบพิธีกรรมซึ่งแตกต่างกันไป โดยเฉพาะในประเทศอินเดียที่มีการนับถือในลัทธิพราหมณ์ - ฮินดู จะมีการใช้น้ำในการประกอบพิธีต่าง ๆ (นภาพร เล้าสินวัฒนา, 2549) เช่น ปฐมาภิเชก เป็นการรดน้ำครั้งแรก ในพิธีโกนผมไฟหรือพิธีลงท้าว ราชาภิเชกคือ การรดน้ำเพื่อแต่งตั้งเป็นกษัตริย์ สังคราภิเชก คือ การรดน้ำเพื่อเป็นสิริมงคลก่อนออกทำศึกสงคราม อาจารย์ภิเชก คือการรดน้ำเพื่อแต่งตั้งให้เป็นอาจารย์ ส่วนปราบดาภิเชก คือการรดน้ำเพื่อแสดงถึงการขึ้นเป็นกษัตริย์เมื่อเกิดความเชื่อ ในการสถาปนาผู้นำขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์หรือพระราชจากอินเดียมาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ

กษัตริย์จะต้องผ่านพิธีสำคัญ คือ การอภิเษก การกระทำสัตย์ และการถวายราชสมบัติ เพื่อจะได้ดำรงตำแหน่งอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ โดยเฉพาะ "การอภิเษก" หรือมักเรียกว่า "อินทราภิเษก" ซึ่งเป็นพิธีที่มีความเกี่ยวข้องกับ "น้ำ" และถือเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ การใช้น้ำเป็นสัญลักษณ์ในการชำระล้างผู้ที่เข้ารับตำแหน่งใหม่หรืออย่างเข้าก้าวใหม่ของชีวิตให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่ใหม่ ถือเป็นการรดน้ำเพื่อให้เป็นใหญ่ในโลก ซึ่งหมายถึงการเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ ซึ่งก็คือ "พระราชอาทิราช" นั่นเองการสถาปนาผู้ที่ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ได้มีการปรับเปลี่ยนไปบ้างตามขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละภูมิภาคต่าง ๆ รวมทั้งการเรียกชื่อพิธีการที่แตกต่างออกไป สำหรับในประเทศไทยนักวิชาการมีการสันนิษฐานว่าคงไม่ได้รับรูปแบบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์จากอินเดียโดยตรง แต่น่าจะมีการรับผ่านจากพวก มอญ ขวา และเขมร โดยเรียกพระราชพิธีนี้ว่า "พระราชพิธีบรมราชาภิเษก" มาจากคำว่า พระราชพิธี + บรม + ราช + อภิเษก เป็นประเพณีสำคัญที่สุด จัดขึ้นในวโรกาสที่พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติเป็นพระราชพิธีในการสถาปนาให้พระองค์เป็นพระราชอาทิบดีของราชอาณาจักรโดยสมบูรณ์

สำหรับในประเทศไทยพระราชพิธีบรมราชาภิเษกปรากฏหลักฐานในหลักศิลาจารึกหลักที่ 2 หรือ ศิลาจารึกวัดศรีชุมสมัยสุโขทัย โดยนักวิชาการสันนิษฐานว่า จารึกนี้เกิดขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 18 ซึ่งกล่าวถึงการขึ้นเป็นผู้นำของพ่อขุนบางกลางหาว (กรมศิลปากร, 2527) ไว้ว่า "...พ่อขุนผาเมืองจึงอภิเษกพ่อขุนบางกลางหาวให้เมืองสุโขทัย ให้ทั้งชื่อตนแก่พระสหาย เรียกชื่อศรีอินทราดินทราทิตย์" ในสมัยกรุงศรีอยุธยาพบหลักฐานเกี่ยวกับพระราชพิธีบรมราชาภิเษกไว้ในคำให้การของชาวกรุงเก่า โดยมีข้อความตอนหนึ่งได้กล่าวถึงขั้นตอนของพระราชพิธีนี้ไว้ว่า "พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาจึงโปรดให้เอามะเขื่อนนั้นมาทำตั้งสำหรับประทับสงพระกระยาसनในการมงคล เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก เป็นต้น พระองค์ย่อมประทับเหนือพระที่นั่งตั้งไม้มะเดื่อ สรงพระกระยาसनก่อนแล้ว (จึงเสด็จไปประทับเหนือพระที่นั่งภัทรบิฐ) มุขอำมาตย์ถวายเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ " นอกจากนี้พระราชพิธีบรมราชาภิเษกในสมัยกรุงศรีอยุธยา ยังถูกรวบรวมขึ้นใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2326

ในสมัยกรุงธนบุรี ถึงแม้ไม่มีเอกสารที่เกี่ยวกับพระราชพิธีบรมราชาภิเษก แต่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์บางชิ้นที่แสดงถึงช่วงเวลาพระองค์ทรงปราบดาภิเษก ในปี พ.ศ. 2311 เช่น จดหมายโทรในประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 8 ความว่า "ปีขวด จ.ศ. 1130 เมืองพิษณุโลก เมืองพิจิตรแตกมาสู่โพธิสมภาร ได้เมืองนครเสมา ณ วัน 3 ๓ 4 1 ค่ำ เวลาเช้าโมง 1 แผ่นดินไหว ปีนี้เจ้าตากได้ราชสมบัติ อายุ 34 ปี"

ต่อมาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ได้ถือแบบอย่างพระราชพิธีบรมราชาภิเษกมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา จากหลักฐานในพงศาวดารความว่า "เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้เสด็จขึ้นผ่านพิภพ โดยคำอัญเชิญของบรรดาเสนาอำมาตย์และราษฎรทั้งปวง

เมื่อ พ.ศ. 2325 แล้วก็ได้ทรงกระทำพิธีปราบดาภิเษกแต่โดยสังเขปก่อน แล้วจึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการผู้รู้ครั้งกรุงเก่า ซึ่งมีเจ้าพระยาเพชรพิชัยเป็นประธานประชุมปรึกษาหารือกับสมเด็จพระสังฆราชและราชาคณะผู้ใหญ่ทำการสอบสวนค้นคว้าคัมภีร์และแบบแผนพิธีบรมราชาภิเษกขึ้นเมื่อได้แบบแผนโดยสมบูรณ์และบ้านเมืองก็ว่างศึกสงครามลงแล้ว จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกให้สมบูรณ์ตามแบบแผนอันได้เคยมีมาแต่เก่าก่อนอีกครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ. 2328” และยึดถือปฏิบัติเป็นแบบอย่างในรัชกาลต่อมา ซึ่งในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน (ม.ร.ว.แสงสุริยลดาวัลย์, 2427) ดังนี้

1. การเตรียมพิธี มีการทำพิธีตักน้ำและที่ตั้งสำหรับถวายเป็นน้ำอภิเษกและน้ำสรงพระมูรธาภิเษก จารึกพระสุพรรณบัฏ ดวงพระบรมราชสมภพ และแกะพระราชสัญลักษณ์ เตรียมตั้งเครื่องบรมราชาภิเษก และเตรียมสถานที่จัดพระราชพิธี
2. พิธีเบื้องต้น ประกอบด้วย การเจริญพระพุทธมนต์ตั้งน้ำวงด้าย จุกเทียนชัยและเจริญพระพุทธมนต์ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก
3. พิธีบรมราชาภิเษก ประกอบด้วยพิธีสรงพระมูรธาภิเษก พิธีถวายน้ำอภิเษกจากผู้แทนทิศทั้ง 8 ที่พระที่นั่งอัฐทิศอุทุมพรราชอาสน์ และพิธีถวายสิริราชสมบัติและเครื่องสิริราชกกุธภัณฑ์ที่พระที่นั่งภัทรบิฐ
4. พิธีเบื้องปลาย ประกอบด้วยการเสด็จออกมหาสมาคม สถาปนาสมเด็จพระราชินีแล้วเสด็จพระราชดำเนินไปทำพิธีประกาศองค์เป็นพุทธศาสนูปถัมภกในพระบวรพุทธศาสนา ถวายบังคมพระบรมศพ พระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและอัครมเหสีในรัชกาลองค์ก่อน ๆ เสด็จเฉลิมพระราชมณเฑียร และเสด็จเลียบพระนคร

แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

กษัตริย์หรือผู้นำที่จะขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ ในขั้นตอนการเตรียมพิธีจะต้องมีการตักน้ำจากแหล่งสำคัญ ๆ สำหรับนำมาเป็นน้ำสรงพระมูรธาภิเษก และเพื่อทำน้ำอภิเษกก่อนที่จะนำไปประกอบในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ซึ่งน้ำที่นำมาจะต้องมีความพิเศษกว่าน้ำธรรมดาทั่วไป โดยตามตำราโบราณของพราหมณ์จะต้องเป็นน้ำที่มาจาก "ปัญจมหานที" หรือ แม่น้ำสายสำคัญ 5 สายในชมพูทวีป ได้แก่ แม่น้ำคงคา แม่น้ำยมนา แม่น้ำมทิ แม่น้ำอิรวดี และแม่น้ำสรภู โดยน้ำในแม่น้ำทั้ง 5 จะไหลมาจากเขาไกรลาส ซึ่งศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และที่สถิตของพระอิศวร

สมัยสุโขทัยมาจนถึงสมัยอยุธยาแม้จะมีการกล่าวถึงพระราชพิธีบรมราชาภิเษก แต่ก็ไม่พบหลักฐานการนำน้ำปัญจมหานทีในชมพูทวีปมาใช้ในราชพิธี ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าการเดินทางไปกลับระหว่างประเทศไทยในอดีตและประเทศอินเดียเป็นไปได้ยากที่จะนำน้ำจากปัญจมหา

นทีมาใช้ได้เพราะตามธรรมเนียมประเพณีมาแต่เดิม เมื่อกษัตริย์พระองค์ใดเสด็จผ่านพิภพ จะต้องทำพระราชพิธีบรมราชาภิเษกภายใน 7 วัน หรืออย่างช้าภายในเดือนเศษ (นภาพร เล้าสินวัฒนา , 2549) เป็นประเพณีสืบมาและกระทำกันก่อนที่จะถวายพระราชเพลิงพระบรมศพพระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อน จึงสันนิษฐานได้ว่า ถ้านำน้ำมาจากชมพูทวีปจึงเป็นไปได้ แต่จากหลักฐานการใช้ น้ำศักดิ์สิทธิ์มาใช้ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกก็ปรากฏในหลักศิลาจารึก วัดศรีชุมของพญาลิไทแห่งสุโขทัยที่ได้กล่าวถึงพ่อขุนผาเมืองอภิเษกพ่อขุนบางกลางหาวให้เป็น ผู้ปกครองสุโขทัย และข้อความในศิลาจารึก (พ.ศ. 1132) ว่า “น้ำพุที่ออกมาจากเขา ลิงคบรรพตข้างบนวัดภูไถนครจำปาศักดิ์นั้นใช้เป็นน้ำอภิเษก” ในสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏ หลักฐานการใช้น้ำสำหรับพระราชพิธีบรมราชาภิเษกจากน้ำในสระเกษ สระแก้ว สระคา สระยมนา ในแขวงเมืองสุพรรณบุรี เท่านั้น

ต่อมาสมัยรัตนโกสินทร์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 จนถึงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ในพระราชพิธี บรมราชาภิเษกนอกจากจะใช้น้ำจากแหล่งเดียวกันกับในสมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว ยังนำน้ำ จากแม่น้ำสายสำคัญอีก 5 สาย เรียกกันว่า "เบญจสุทธิดงศา" ซึ่งตักมาจากเมืองต่าง ๆ (ม.ร.ว. แสงสุรีย์ ลดาวัลย์, 2427) ดังนี้

1. น้ำในแม่น้ำเพชรบุรี ตักที่ตำบลท่าไชย จังหวัดเพชรบุรี
2. น้ำในแม่น้ำราชบุรี ตักที่ตำบลดาวดิงส์ จังหวัดสมุทรสงคราม
3. น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา ตักที่บางแก้ว จังหวัดอ่างทอง
4. น้ำในแม่น้ำป่าสัก ตักที่ตำบลท่าราบ จังหวัดสระบุรี
5. น้ำในแม่น้ำบางปะกง ตักที่ตำบลพระอาจารย์ จังหวัดนครนายก

โดยน้ำแต่ละแห่งจะตั้งพิธีเสก ณ ปุชนียสถานสำคัญแห่งเมืองนั้น เมื่อเสร็จพิธีแล้วจึง จัดส่งเข้ามาทำพิธีการต่อที่พระนคร

ตามโบราณราชประเพณีจะใช้น้ำทั้ง 5 ในประเทศสยาม คือ แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำเพชรบุรีในการพระราชพิธีต่าง ๆ เป็นต้นว่า พิธีการถือน้ำพิพัฒน์สัตยาก็นำน้ำจากที่นี่เช่นกัน

เมื่อรัชกาลที่ 5 เสด็จขึ้นครองราชย์ พ.ศ. 2411 ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ตามที่ปรากฏในตราสารว่า “ด้วยกำหนดพระฤกษ์การพระราชพิธีราชาภิเษกในวันพุธ เดือน 12 ขึ้น 6 ค่ำ ปีมะโรง สัมฤทธิศก” ต้องการน้ำเข้าพระราชพิธี จึงให้พระยาเพชรบุรีตักน้ำจาก บริเวณท่าไชยจำนวนหนึ่งหม้อโดยเอาใบบอนปิดปากหม้อแล้วเอาผ้าขาวหุ้มปากหม้อ ด้ายผูก ติดมันตราประจำครั้งแต่งให้กรมการผู้ใหญ่คุมลงไปส่งยังพระนคร (กรุงเทพมหานคร)

สำหรับสมัยรัชกาลที่ 6 พระราชพิธีราชาภิเษกสมโภชพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชการที่ 6 ได้จัดพระราชพิธีตามมณฑลต่าง ๆ สำหรับมณฑลราชบุรี ได้จัดที่

วัดมหาธาตุจังหวัดเพชรบุรี โดยได้นำน้ำเพชรบุรี ในการพระราชพิธีนี้ในรัชกาลที่ 9 พระราชพิธีราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชและพระราชพิธีอภิเษกสมรสก็ได้ใช้น้ำจากแม่น้ำเพชรบุรี โดยประกอบพิธีน้ำอภิเษก ณ วัดมหาธาตุวรวิหารทำพิธีพลีกรรมตักน้ำที่เป็นสิริมงคล ณ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์วัดท่าไชยตำบลสมอพลือ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี (สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, 2546)

น้ำในแม่น้ำเพชรบุรี นอกจากจะเป็นน้ำที่ได้ใช้ในพระราชพิธีแล้ว ยังเป็นน้ำเสวยสำหรับเครื่องต้น เรื่องน้ำเพชรเป็นน้ำเสวยนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาล 6 ได้ทรงกล่าวไว้ในพระราชหัตถเลขาที่มีถึงเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2465 ความตอนหนึ่งว่า “เรื่องแม่น้ำเพชรบุรีนี้ เคยทราบมาแต่ว่าถือกันว่าเป็นน้ำดีเคยได้ยินพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 5 รับสั่งว่านิยมกันว่ามันมีรสแปลกกว่าลำน้ำเจ้าพระยา และท่านรับสั่งพระองค์เองเคยเสวยน้ำเพชรบุรีเสียจนเคยแล้วเสวยน้ำอื่น ๆ ไม่ร่อยเลยต้องส่งน้ำเสวยจากเมืองเพชรบุรีและน้ำนั้นเป็นน้ำเสวยจริง ๆ ตลอดมากาลปัจจุบัน” ซึ่งน่าจะเป็นความภาคภูมิใจของชาวเมืองเพชรที่เล่าขานเสมอมาว่า น้ำเพชรฯ นั้นดีจืดอร่อย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556) แม้แต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ยังทรงโปรดเสวยน้ำเพชรที่ทำไชนับเป็นเกียรติคุณที่ชาวเพชรภาคภูมิใจ

ความสำคัญของน้ำเพชรสิ้นสุดลงใน พ.ศ. 2465 โดยได้เปลี่ยนเป็นน้ำประปาแทน ทั้งนี้เพราะทางราชการได้พิจารณาเห็นว่าแม่น้ำเพชรบุรีตลอดสองฝั่งมีบ้านเรือนของราษฎรตั้งอยู่อย่างหนาแน่น น้ำในลำน้ำมีสิ่งปฏิกูลสกปรกไม่เหมาะสมที่จะเป็นน้ำเสวยอีกต่อไป จึงได้กราบบังคมทูลในรายงานของพระยายมราชเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ลงเมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2565 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชกระแสให้งดการตักน้ำจากแม่น้ำเพชร

วัดท่าไชยศิริ ตั้งอยู่เลขที่ 121 หมู่ที่ 1 ถนนเพชรเกษม ตำบลสมอพลือ อำเภอบ้านลาดจังหวัดเพชรบุรี มีเนื้อที่ 21 ไร่ 18 ตารางวา ที่ธรณีสงฆ์ 8 ไร่ 3 งาน 46 ตารางวา รวม 29 ไร่ 3 งาน 64 ตารางวา วัดท่าไชยศิริ (วัดใต้) สร้างในปีใดไม่ปรากฏปีที่สร้างแต่ตามทะเบียนวัดสำนักงานศึกษาธิการอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี มีวิสุงคามสีมา 15 หน้า 510 บันทึกลงไว้ว่าได้รับพระราชวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ.1910 ตรงกับรัชสมัยแผ่นดินของ "พระมหาธรรมราชาที่ 1" (พญาสิริไทย) แห่งกรุงสุโขทัย และได้รับวิสุงคามสีมาครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2225 รัชสมัยแผ่นดิน "สมเด็จพระนารายณ์มหาราช" สมัยกรุงศรีอยุธยาและได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. 2445 ในรัชสมัย "พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ตรงกับสมัยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 10 นับเวลาถึงปัจจุบัน ประมาณ 700 ปี (กรมศิลปากร, 2533)

วัดท่าไชยศิริ มีบริเวณด้านทิศตะวันออกติดถนนเพชรเกษม (ทางหลวง หมายเลข 4) ด้านทิศตะวันตกเป็นโรงเรียนประถมศึกษา ด้านทิศเหนือมีถนนทอดไปยังท่าน้ำเพชรบุรี เป็นท่าน้ำของวัด ซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์

วัดท่าไชยศิริ เดิมเรียกว่า “วัดใต้” เพราะอยู่ทางใต้ของลำน้ำแม่น้ำเพชรบุรี เหนือน้ำขึ้นไปเป็นที่ตั้งวัดกลาง และวัดเหนือ ทั้ง 3 วัด มีอาณาเขตติดต่อกัน วัดกลางและวัดเหนือ ปัจจุบันเป็นวัดร้าง ความเป็นมาที่ได้นามว่า วัดท่าไชยศิริ นี้มีเรื่องเล่ากันมาว่า ครั้งหนึ่ง ทหารไทยปะทะกับพม่าทางด่านสิงขร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้แตกทัพถอยมา โดยทัพพม่าได้ไล่ติดตามมาเมื่อทหารไทยถอยมาถึงวัดใต้ ได้ลงไปอาบน้ำและดื่มน้ำที่ท่าวัดให้หายเหนื่อยเพื่อเตรียมสู้กับพม่าต่อไป พothทหารไทยขึ้นจากท่าน้ำพม่าก็ตามมาทันพอดี จึงเกิดการสู้รบกันขึ้นตะลุมบอนในวัด จนพม่าแตกพ่ายหนีไป มีบางส่วนเข้าไปในอุโบสถ ทหารได้ตามไปต่อสูในอุโบสถ จนมีคราบเลือดติดผนังอุโบสถ ต่อมาได้มีการปฏิสังขรณ์คราบเลือดได้ลบเลือนไปจากเหตุการณ์ดังกล่าวจึงเปลี่ยนชื่อวัดใต้ เป็นวัด “ท่าไชย” ต่อมากลายเป็น “ท่าไชยศิริราช” และต่อมาชื่อ “ท่าไชยศิริ” เพื่อเป็นมงคลนามของวัด เมื่อประมาณ 80 - 100 ปีมาแล้ว

ท่าน้ำวัดท่าไชยศิริมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ 2 ประการ คือ เป็นที่ตักน้ำใช้ในพิธีบรมราชาภิเษก และเป็นที่ตักน้ำสรง น้ำสรง 3 รัชกาล (รัชกาลที่ 4 รัชกาลที่ 5 รัชกาลที่ 6)

การใช้น้ำเพชรในราชพิธีต่าง ๆ นั้น คงจะใช้กันมานานแต่ยังหาหลักฐานไม่ได้ว่าเริ่มมีมาตั้งแต่เมื่อใด แต่ตามธรรมเนียมของราชพิธีของไทยนั้น นิยมใช้น้ำศักดิ์สิทธิ์จากสระทั้ง 4 และแม่น้ำทั้ง 5 นั้น รวมแม่น้ำเพชรอยู่ด้วย คือ แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำบางปะกง และแม่น้ำเพชรบุรี สำหรับแม่น้ำเพชรบุรีนั้น จะเจาะจงตักที่ท่าน้ำวัดท่าไชยศิริ และนำไปประกอบพิธีที่วัดมหาธาตุฯ ก่อนส่งเข้าไปประกอบพิธีที่กรุงเทพฯ ต่อไป

สระน้ำศักดิ์สิทธิ์ทั้ง 4 อยู่ในเขตตำบลสระแก้ว จังหวัดสุพรรณบุรี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เคยเสด็จมาทอดพระเนตรสระศักดิ์สิทธิ์ที่ตำบลนี้ จึงเป็นเหตุให้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเป็น “บ้านท่าเสด็จ” สระศักดิ์สิทธิ์เดิมพบเพียง 4 สระ คือ สระแก้ว สระคา สระยมนา สระเกษ ต่อมาพบอีก 2 สระ คือ สระอมฤต และสระอมฤต และทรงพระราชหัตถเลขาไว้ว่า “แต่เหตุไฉนที่สระนี้ขลังนักไม่ปรากฏ คงจะมีตัวครุบาทที่สำคัญเป็นอันมาก น้ำในสระก็ไม่ใช้ ปลาในสระก็ไม่กิน สระมีหญ้าขึ้นรกเต็มไปด้วยหมดมีจระเข้อาศัยอยู่ทั้งสี่สระ น้ำ สระคา สระยมนาไม่สู้สะอาดมีสีแดง แต่น้ำสระเกษ สระแก้วใสสะอาด” น้ำในสระทั้งหมดนี้ใช้ในพระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาและพระราชพิธีสระน้ำมูรธาภิเษกตามลัทธิพราหมณ์ กรมศิลปากร ได้ขึ้นทะเบียนจัดตั้งสระน้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นโบราณสถานไว้แต่น้ำที่ใช้ในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ที่หาหลักฐานได้เป็นสารตราของทางราชการสั่งให้เจ้าเมืองเพชรบุรี ตักน้ำเพชรไปใช้ในพิธีบรมราชาภิเษกมีตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมาจนถึงรัชกาลปัจจุบันก็ใช้น้ำเพชรและประกอบพิธีศักดิ์ที่น้ำว่าดทำไชยศิริทั้งสิ้น

สภาพแวดล้อมชุมชนของแม่น้ำเพชรบุรี

ปัจจุบันกระแสของการพัฒนาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของประชาชน และก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากมายต่อแม่น้ำเพชรบุรี ปัญหาของแม่น้ำเพชรบุรี คือมีปริมาณน้ำน้อยเนื่องจากการสร้างเขื่อนกันแม่น้ำเพชรบุรี 2 เขื่อน ปัญหาการปล่อยของเสียปฏิกูลลงลำน้ำแม่น้ำเพชรบุรี ทำให้มีการเน่าเสีย เนื่องจากการใช้ประโยชน์จากทั้งบ้านพักอาศัย ร้านค้า ตลาดร้านอาหาร หอพัก โรงแรม รีสอร์ท โรงงาน และการกสิกรรม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ต้องใช้น้ำอุปโภคมากเช่น อาบน้ำ ซักล้าง ทำความสะอาดสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ และปล่อยของเสียจากการใช้แล้ว ลงท่อสาธารณะและท่อสาธารณะก็ปล่อยน้ำเสียลงลำน้ำเพชรบุรีในที่สุด ปัญหาการรุกราลำน้ำของสิ่งปลูกสร้างริมแม่น้ำ/อาคาร โดยพบร่องรอยของการถมทำเขื่อนกันตลิ่งที่ริมฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทิศทางการไหล การระบายน้ำในแม่น้ำ ระบบการระบายน้ำตามธรรมชาติถูกเปลี่ยนแปลงคือน้ำตื้นเขินท่วมขังท่วมหลาก การกัดเซาะริมฝั่ง การตกตะกอนของน้ำ ร่องน้ำเปลี่ยนรูปทรงชั่วคราวหรือถาวร บริเวณน้ำลดลงแห้งขอดในบางบริเวณเป็นอุปสรรคต่อการสัญจรของน้ำและการระบายน้ำ ตลอดจนบางบริเวณมีน้ำท่วมซ้ำซาก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556)

สภาพปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบ ได้แก่ ผลกระทบในด้านระบบนิเวศวิทยาของลำน้ำ เนื่องจากการลดลงอย่างรวดเร็วของป่าไม้ ทำให้ขาดตัวหน่วงในการไหลของน้ำ ทำให้น้ำไหลเร็วขึ้น ขาดตัวกรองธรรมชาติ เช่น กรวด หาย น้ำจึงขุ่นเกือบตลอดปี ระบบนิเวศของลำน้ำเพชรบุรีจึงขาดความอุดมสมบูรณ์ สัตว์น้ำและพืชลดลง บางพันธุ์ถึงกับสูญหายไป ความเสียหายเชิงเศรษฐกิจและการเมือง ปัญหาของลำน้ำที่ขาดคุณภาพในการใช้สอยได้อีกต่อไป จะเป็นปัญหาต่อส่วนรวมในการจัดหาแหล่งน้ำใหม่ หรือการลงทุนเพื่อบำบัดน้ำให้สะอาดก่อน การสืบสานวัฒนธรรม เนื่องจากลำน้ำเพชรบุรีเป็นลำน้ำสำคัญสายหนึ่งที่กระทบวัฒนธรรมชุมชน ไปยังถิ่นอื่น รวมทั้งวัฒนธรรมจากถิ่นอื่นมา เพราะในอดีตการสัญจรไปมาในลำน้ำจะทำให้มีการติดต่อสื่อสารกัน เมื่อการคมนาคมทางบกเจริญขึ้น ความสำคัญของลำน้ำก็ลดลงวัฒนธรรมของชุมชนริมฝั่งน้ำที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำเพชรบุรีก็ลดลงตามไปด้วย นอกจากนี้ยังพบว่าคุณภาพชีวิตของผู้คนในลุ่มน้ำ คุณภาพน้ำที่เสียหายส่งผลให้สิ่งแวดล้อมเน่าเสียตามไปด้วย เกิดทัศนียภาพไม่สวยงาม ทำให้จิตใจเศร้าหมองและคุณภาพชีวิตตกต่ำลงอย่างไรก็ตามนอกจากปัญหาสภาพแวดล้อมของแม่น้ำเพชรบุรีตามที่กล่าวมาแล้วยังมีหาสังคม อันเกิดจากรูปแบบการใช้ที่ดิน และกิจกรรมทางน้ำ ส่งผลให้เกิดแรงหนุนในปริมาณมากขึ้น โดยเฉพาะวิวทิวทัศน์ริมแม่น้ำซึ่งถือเป็นจุดขาย ให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มคนต่างถิ่นและสังคมที่

ต้องการจับจองที่ดินริมน้ำ ทำให้เกิดการเก็งกำไร และการปั่นที่ดินริมแม่น้ำให้มีราคาแพง โดยสังเกตได้ว่าพื้นที่ของผู้อาศัยริมน้ำเพชรบุรีมักเป็นคนที่มิฐานะเป็นคนต่างถิ่น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม การแปลกแยกทางสังคม และวิถีชีวิตของคนที่อยู่อาศัยริมน้ำเริ่มหายไป

การอนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำเพชรบุรี

นับเป็นเวลานานหลายทศวรรษที่แม่น้ำได้ถูกใช้ประโยชน์จากมนุษย์แต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่ได้รับการเอาใจใส่และดูแลรักษาอย่างถูกต้อง จนปัจจุบันแม่น้ำทุกสายในประเทศไทยได้ตกอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมทั้งด้านกายภาพ ชีวภาพและระบบนิเวศ จากการที่แม่น้ำมักถูกเข้าใจว่าเป็นเพียงกลไกสำหรับใช้เพื่อการระบายของเสีย การขนส่ง การผลิตพลังงาน การเกษตร การอุตสาหกรรม รวมทั้งการแสวงหาผลกำไรเชิงธุรกิจเท่านั้น จึงมักถูกกระทำด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อควบคุมหรือเอาประโยชน์จากแม่น้ำ เช่น การขุดลอก การดูแลทราย การขุดเปลี่ยนทิศทางการไหลของน้ำ การสร้างเขื่อนหรือผนังกัน การแผ้วถางทำลายพืชพรรณไม้ริมฝั่ง แม้กระทั่งการถมแม่น้ำ หรือถมพื้นที่ชายฝั่งเพื่อครอบครองที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์หรือเพื่อใช้ในการปลูกสร้างสิ่งต่าง ๆ จนแม่น้ำได้สูญเสียความเป็นธรรมชาติและศักยภาพที่จะเอื้อต่อการดำรงชีพของพืชและสัตว์ทั้งในน้ำและบนบก สูญเสียความสมดุลของระบบนิเวศ ตลอดจนคุณค่า ความงาม ด้านสุนทรียภาพ รวมทั้งมิติและคุณค่าทางจิตวิญญาณด้วย (สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, 2546)

ปัจจุบันกระแสของการพัฒนาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของประชาชน และก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากมายต่อแม่น้ำเพชรบุรี ปัญหาของแม่น้ำเพชรบุรี คือมีปริมาณน้ำน้อย เนื่องจากมีการสร้างเขื่อนกันแม่น้ำเพชรบุรี 6 เขื่อน ปัญหาการปล่อยของเสียปฏิกูลลงลำน้ำแม่น้ำเพชรบุรีทำให้มีการเน่าเสีย เนื่องจากมีการใช้ประโยชน์จากทั้งบ้านพักอาศัย ร้านค้า ตลาด ร้านอาหาร หอพักโรงแรม รีสอร์ท โรงงาน และการกสิกรรม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ต้องใช้น้ำอุปโภคมาก เช่น อาบน้ำ ซักล้างทำความสะอาดสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ และปล่อยของเสียจากการใช้แล้ว ลงท่อสาธารณะและท่อสาธารณะก็ปล่อยน้ำเสียลงลำน้ำเพชรบุรีในที่สุด ปัญหาการรุกร้ำลำน้ำของสิ่งปลูกสร้างริมแม่น้ำ/อาคาร โดยพบร่องรอยของการถมทำเขื่อนกันตลิ่งที่ริมฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทิศทางการไหลการระบายน้ำในแม่น้ำ ระบบการระบายน้ำตามธรรมชาติถูกเปลี่ยนแปลงคือน้ำตื้นเขิน ท่วมขัง ท่วมหลาก การกัดเซาะริมฝั่ง การตกตะกอนของน้ำ ร่องน้ำเปลี่ยนรูปทรงชั่วคราวหรือถาวร บริเวณน้ำลดลงแห้งขอดในบางบริเวณเป็นอุปสรรคต่อการสัญจรของน้ำและการระบายน้ำ ตลอดจนบางบริเวณมีน้ำท่วมซ้ำซาก

สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาแม่น้ำเพชรบุรี ได้เริ่มมีการตื่นตัวมากขึ้น เมื่อประชาชนได้เห็นความสำคัญ และรัฐบาลควรได้ตอบสนองความต้องการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำเพชรบุรีเช่นการขุดลอกและพัฒนาแม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งให้ดำเนินการขุดลอกแม่น้ำเพชรบุรี เพื่อเป็นการระบายน้ำและแก้ไขปัญหาแม่น้ำเพชรบุรีที่ตื้นเขิน หลายหน่วยงานต้องเร่งดำเนินการขึ้นมาทันทีโดยเฉพาะกรมชลประทานและพาณิชย์นาวี กระทรวงคมนาคม โดยเริ่มดำเนินการขุดลอกแม่น้ำเพชรบุรีในหลายจุดที่ตื้นเขิน นอกจากนี้ยังต้องมีโครงการจัดทำแผนแม่บท และแผนปฏิบัติการเพื่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมแม่น้ำเพชรบุรีและลำน้ำสาขาขึ้น โดยมียุทธศาสตร์ที่สำคัญคือความสมดุลของระบบนิเวศในลำน้ำและริมฝั่งน้ำและอีกยุทธศาสตร์หนึ่งคือการพัฒนากลไกกระบวนการบริหารจัดการแม่น้ำเพชรบุรีของชุมชนมีการกำหนดระเบียบและข้อบังคับ การใช้ประโยชน์ และการใช้ที่ดินริมฝั่งแม่น้ำเพชรบุรีและลำน้ำสาขา การควบคุมการบุกรุกลำน้ำเพชรบุรีเช่นการออกกฎหมาย และการให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมทั้งการสอดส่อง ดูแลป้องกันไม่ให้มีการบุกรุก และช่วยดูแลพื้นที่อกริมตลิ่ง รวมทั้งการประกาศพื้นที่ริมแม่น้ำเพชรบุรีเป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม การวางผังเมืองควรให้มีพื้นที่สีเขียวเป็นพื้นที่เปิดโล่งสำหรับนันทนาการ การปลูกสร้างอาคารริมฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี การควบคุมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำเพชรบุรีการออกแบบระบบบำบัดน้ำเสียขนาดครัวเรือนในทุกหลังที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำได้ใช้บำบัดน้ำเสีย ออกแบบระบบบำบัดน้ำแบบง่ายเพื่อให้ท้องถิ่นได้ช่วยกันบำบัดน้ำก่อนปล่อยลงแม่น้ำ

พื้นที่ริมน้ำ เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิต เศรษฐกิจและสังคม การแก้ไขปัญหาแม่น้ำเพชรบุรีที่สำคัญคือการสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการอนุรักษ์ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงในภาวะปัจจุบันเราต้องบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรน้ำ โดยมีวิธีคิดและดำเนินงานหลายด้านอย่างเป็นระบบเป็นองค์รวมมองเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นแล้วค้นหาแนวทางแก้ไขอย่างเป็นระบบครบวงจรต้องมองว่าทุกสิ่งเป็นพลวัตที่ทุกมิติมีความเชื่อมโยงกัน โดยเฉพาะน้ำ ดินและทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ให้บังเกิดประโยชน์กับผู้คนแบบ “มุ่งถึงประโยชน์คนส่วนใหญ่” ในลุ่มน้ำเป็นหลัก นี่คือการจัดการน้ำแบบบูรณาการ” การจัดการน้ำ หมายถึง กระบวนการ (กรรมวิธี) จัดการน้ำ ซึ่งโดยทั่วไปเกี่ยวข้องกับการจัดหาและพัฒนา การจัดสรรและใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ รวมตลอดถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำให้คงอยู่และมีใช้อย่างยั่งยืน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากทรัพยากรน้ำทั้งด้านปริมาณและคุณภาพให้หมดไป (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556) ซึ่งการจัดการน้ำนี้ เรามักกล่าวถึงกันเสมอ ๆ ว่าการจัดการน้ำต้องเป็น “การจัดการแบบบูรณาการ” หรือไม่ก็ “การจัดการน้ำอย่างยั่งยืน” นั้น มีหลักการอย่างไร สามารถอธิบายได้ว่า การจัดการน้ำอย่างใดอย่างหนึ่งหรือโดยด้านใดด้านหนึ่งแบบเอกเทศ ไม่สามารถแก้ปัญหาได้โดยหลักแล้วจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องผสมผสาน

แบบรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างที่เราเรียกกันว่า “บูรณาการ” ด้วยหลายวิธีหลายเทคนิค และผู้คนในสังคมทุกชุมชนยอมรับ จึงคงจะนำไปสู่การจัดการหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับน้ำ ได้อย่างสัมพันธ์กันส่วนการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน หมายถึงวิธีการบริหารจัดการที่เน้นให้ทุกส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของน้ำ ใช้น้ำอย่างพอประมาณมีเหตุผล เพื่อให้ทรัพยากรน้ำมีใช้อย่างทั่วถึง เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่มีความสมดุลทั้งปริมาณและคุณภาพ ซึ่งในการพัฒนาและการใช้ประโยชน์จะต้องให้เป็นไปในลักษณะควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้มีความยั่งยืนไม่ เป็นไปอย่างสิ้นเปลืองหรือทำลายแบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นั่นคือการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำ เพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจควรต้องยึดปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นหลักเน้นความอยู่ดี กินดีมีสุขและพึ่งตนเองได้ เป็นพื้นฐานก่อนมีการคุ้มครองและฟื้นฟูทรัพยากรน้ำและทรัพยากร อื่นที่เกี่ยวข้องให้คงความอุดมสมบูรณ์เพื่อให้เกิดการพัฒนาและพึ่งพาได้อย่างยั่งยืนใน การจัดการน้ำและทรัพยากรอื่น ๆ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดอย่างบูรณาการ และมีความยั่งยืนนั้นต้องใช้ความรู้หลายสาขาวิชาเข้ามาจัดการ เช่น ด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา ฯลฯ ซึ่งในความ หลากหลายของความรู้ต่าง ๆ นั้น การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (น้ำในบรรยากาศ น้ำบน ผิวดิน น้ำบาดาล) ร่วมกับทรัพยากรดินและที่ดิน ทรัพยากรป่าไม้ (รวมสัตว์ป่าและพรรณพืช) ภายในแต่ละลุ่มน้ำ (หรือเขตพื้นที่ที่กำหนด) จะต้องดำเนินไปอย่างเป็นเอกภาพเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกันด้วย

สรุป

แม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ 5 สายที่เรียกว่า “เบญจสุทธคงคา” อนุโลมตามตำราพราหมณ์ ซึ่งใช้น้ำจากแม่น้ำ 5 สายในชมพูทวีป โดยตกมาจากแม่น้ำ 5 สายในพระราชอาณาจักร ดังนี้

- 1) แม่น้ำเพชรบุรี ตักบริเวณท่าน้ำวัดท่าไชยศิริ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
- 2) แม่น้ำราชบุรี ตักบริเวณสามแยกคลองหน้าวัดดาวดึงษ์ อำเภออัมพวา จังหวัด

สมุทรสงคราม

- 3) แม่น้ำเจ้าพระยา ตักบริเวณปากคลองบางแก้ว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง
- 4) แม่น้ำป่าสัก ตักที่บริเวณบ้านท่าราบ อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี
- 5) แม่น้ำบางปะกง ตักที่บึงพระอาจารย์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก

ท่าน้ำวัดท่าไชยศิริ เป็นสถานที่ตักน้ำเพื่อนำไปใช้ในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก สมโภช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เป็นสถานที่ตักน้ำเพื่อนำไปใช้ใน งานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 และพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสก้ใช้น้ำจากแม่น้ำเพชรบุรี ณ ท่าน้ำ วัดท่าไชยศิริ เหตุผลที่แม่น้ำเพชรบุรี ณ ท่าน้ำวัดท่าไชยศิริ ใช้เป็นแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ของจังหวัด

เนื่องจากเป็นที่ที่พระมหากษัตริย์ไทยใช้เป็นน้ำเสวยและน้ำสรง ถึงสามรัชกาล คือ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ รวมทั้งใช้เป็นน้ำกินน้ำใช้สำหรับราชทูต อุปทูต ตริทูต

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2527). จารึกวัดศรีชุม ในจารึกสมัยสุโขทัย. กรุงเทพมหานคร: กองโบราณคดี.
- กรมศิลปากร. (2533). โบราณคดีเพชรบุรี. กรุงเทพมหานคร: กองโบราณคดี.
- นภาพร เล้าสินวัฒนา. (2549). การเสด็จขึ้นครองราชย์ พระราชพิธี คติ ความหมาย และสัญลักษณ์แห่ง“สมมติเทวราช”. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- นภาพร เล้าสินวัฒนา. (2555). กลุ่มน้ำเพชรบุรี. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอสติคอน คอปอเรชั่น จำกัด.
- พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร. (2509). บรมราชาภิเษกและเรื่องพระราชวังบางปะอิน. พระนคร: โรงพิมพ์อักษรประเสริฐ.
- พระยาประกาศอักษรกิจ (เสงี่ยม รามนันท์). (2492). จดหมายเหตุบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนคร: โรงพิมพ์ไทยเชม.
- ม.ร.ว.แสงสุรย์ อดาวลัย. (2427). พระราชพิธีบรมราชาภิเษก ครั้นกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการ นายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). งานศึกษาวิเคราะห์ภาพรวมปริมาณน้ำต้นทุนและความต้องการน้ำของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คุรุสภา.
- สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ. (2546). การศึกษาศิลปกรรมแบบประเพณีในจังหวัดเพชรบุรี. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.